

inkább eltűnedeztek és a jégkorszak magasságának megfelelő rétegekben az őket jellemző alpesi és sarki florának adtak helyet. Ezt kell következtelnünk Keilhack-nak az északnémet diluvialis floráról közrebocsátott közleményeiből és a Nathorst-nak a fossil glacial flora felőli érdekes megfigyeléseiből.

(Vége köv.)

A Nyárádmenti berki erdők szilfája.

Irtta: Pé c h Dezső m. k. főerdész.

A Nyárád Maros-Tordamegye Tisza folyóját képezi. Ez az egyedüli nagyobb víz, mely itt ered — 1766. m magasságban, a Mezőhavas nyugoti lejtőjén — és itt szakad be a Marosba (Nyárádtónél). A Nyárád folyó egyébként Vármezőnél a nagy és kis Nyárád összefolyásából származik. E két Nyárád pedig ismét a Száka alatt elterülő fensikon számos forrásból keletkezik s mentében a szomszédos Görgényvölgy mellékvölgyeihez hasonlít; esésük, jégképződésük stb. olyan, mint amazoké s szintén számos mellékvölgyet vesznek fel.

A Nyárád folyó, a Maros és Kisküküllő között majdnem a középén folyik tova, s az előbbi kettőtől egy-egy dombsor (Vásárhely körül a Váczmán, Kakasdi és Hagymás Bodom; Göcsnél a kelementelki hegy stb.) különíti el, melyek egyszersmint a vizválasztékot alkotják.

A Nyárád 85 kilométer hosszúságban vágja át Maros-Tordamegyét, s aránylag véve keskeny völgye zezzugosan kanyargó sárgászöld vizével s lassú folyásával, partján elterülő számos falvaival és nyáron gazdag buza és kukoriczatermással fedett földeivel — igazán szép látványt nyújt.

E kies völgyet méltán nevezik az ősi Marosszék Kanaán földjének, bár az itt lakó kiváló székely nép jómoduságát első

sorban hangyaszorgalmának és mértékletes életmódjának köszönheti.

A Nyárád kigyózdó menete miatt majdnem minden tavasszal kiárad. Ezért minden ősszel számosan dolgoznak a betemetett, beszakadt vízvezetéki árkokon; készítik a primitív szerkezetű gátakat, sarkantyukat stb. S ezt nagyobbára minden mérnöki utmutatás nélkül saját belátásuk és a székelyt jellemző leleményes észjárásuk szerint.

Erdészeti fontossága jelenleg a Nyárádnak nincs. Nem hagyhatjuk azonban szó nélkül, hogy a görgényi kincstári uradalomnak mintegy 1400 hold erdeje — felerészben fenyő, felerészben bükk — a Nyárád völgyébe hajlik. Nem lehetetlen tehát, hogy az úszó bükkhasábok és fenyőrönkök még a Nyárád vizét is meg fogják zavarni.

Természetesen ez is csak a Nyárád elejére, a volt tordamegyei részre vonatkozik, mert amint az említett folyó a régi Marosszékbe érkezik, úsztatásra való fát már hiába keresnénk.

A környező hegyeken — inkább dombokon — csakis a tölgyek (mint e vidéken nevezik: cserefák) s közbeelegyítve a gyertyán-, szil-, juhar- és hársfák tenyésznek, mik nagyobbára középerdőüzemben kezeltetnek; az alfa mint vékony tűzifa, kerítés vesszőre és gátvesszőre, a felfa pedig a helyi építkezésekre használtatik fel. Ez irányban tehát megegyeznék e vidék az ősi Marosszék többi részével.

Van azonban erdészeti tekintetben egy igen érdekes különlegessége, mihez hasonlót egész Maros-Tordamegyében nem találtam, s ezek a Nyárádmenti berki erdők.

A Nyárád folyó mentén körülbelől egy vonalban Marosvásárhely városával, különböző birtokosoknak — kivált a Nyárád-karácsonfalvi ev. ref. egyháznak és Tolnai urnak elszórtan mintegy 40—50 kat. holdnyi apró erdőrészeckéi vannak, melyek a mezőgazdaságtól megkíméltetvén, gyönyörű

szép elegyes részint magról, részint sarjról kelt szil- és tölgy-erdőket képeznek.

Ezekről szándékozom röviden szólani.

A tölgyek csak szórványosan fordulnak elő s természetesen valamennyien kocsányosok (*Quercus pedunculata*). A szil-fák közül a mezei szilen (*Ulmus campestris*) kívül még az *Ulmus effusa*, mely Hazslinszky szerint nyolczhimü szil, e vidéken pedig venike-szilnek neveztetik, jön nagy mennyiségben elő. Az első rangu termékenységü alluvium talajon a fák buján nőnek. Tíz éves korukban a Nyárád mentén már oly méreteket érnek el, mint a szomszédos dombokon a 15—20-ik évben, úgy hogy ez esetben az általános termési táblák tölgy-sarjerdőkre vonatkozó I. termőhelyi osztálya tekinthető irányadónak. A tölgy — ez elismert épületi-fa — a roppant gyors növekvés miatt e helyt csakis mint tűzifa használható, annyira lazává s puhává lesz és semminemü tartóssággal nem bír. (?)

Szerepét itt a venike-szil foglalja el, mely rendkívüli keménységü, úgy hogy esztergályozni is lehet. Tartósságát pedig mind a száraz, mind a vízi építkezést illetőleg az itteni nép jóformán örökkévalónak mondja. Nem lesz érdektelen e fanemmel közelebbről megismerkedni. Levelei vékonyak és olyan alakúak, mint a mezei szilé. Szélük kétszeresen fűrészelt. A levél sötétzöld, felső része sima, a világosabb alsó rész szőrös. A virágok hosszú kocsánnyal bírnak és sárgás piroszsinü lebegő tincseket képeznek.

A porodák száma hat egész kilencz.

A porhonok biborszínűek.

A gyümölcs kisebb a mezei szil gyümölcsénél és szintén hosszú kocsányon lebegő tincset alkot, alakja kerekded s a magocska az alap felé excentrikusan fekszik. Az élesen kihégyezett rügyek barna színűek és sötétebb színü pikkelyekkel fedvék. Az ágak héjja sima és fényes világosbarna, mely

később szürkésbarna, nagy darab vékony lemezekben leváló kéreggé változik. Ez utóbbi jellege által a többi szilfáktól könnyen meg lehet különböztetni.

Fája sárgásszinű s a bél körül valamivel sötétebb. Egy köbméter frissen vágott fának súlya átlag 955 kgr., légszáraz állapotban 690 kgr.

Fája különösen jó ágyu-lafettákra, mivel ha a golyó éri is, nem forgácsolódik annyira, mint a többi fa.

A venike-szil annál jobban nő, mennél téresebb állásban van s így kiválóan világosságot kereső fanemek közé tartozik, ez utóbbi az oka valószínűleg, hogy tiszta elegyedetlen állabokat nem alkot. Másrészt azonban értékes fája miatt közeperdőben felfának nagyon ajánlható, kivált ha az alfát az árnyékot tűró gyertyán képezi.

Megtelepítése legcélszerűbben ültetés által történik. Csemete korában legnagyobb ellenei a fű és a vad.

A gyümölcs junius elején érik. Magtermő korát a venike-szil 25—40-dik évében éri el.

Kártékony rovarok gyanánt dr. Dietrich ugyanazokat említi, mint a mezei szilnél. Még pedig az *Eccoptogaster scolytust*, melynek álczái a kérget és fát átfurják, a *Galleruca Calindricusist*, melynek álczái a leveleket eszik.

Legnevezetesebb ellenségeik azonban az ugynevezett szillevelészek. Ki nem látott még, kivált télen — mikor a lombtalan fákon jobban előtűnik — a szilfa-hajtások végein dió, sőt néha ökölnagyságu hólyagokat?

Száz meg száz ilyen hólyag található egy-egy szilfán, különösen ha az téres állásban nőtt és elbokrosodott, *Aphis lanuginosának* hívják ezen rovar, mely a szil fiatal hajtásait megfurván, odarakja petéit, s így előidézi az előbb leirt kinövéseket, melyek sok helyen a nép által a szilfa gyümölcsének tartatnak. Julius elején ily hólyagot felbontván, 100—150

darab részint báb, részint álca alakjában levő rovar található benne. Kirepülésük július végén történik. Télen a hólyagokban e rovaroknak semminemű változásai sem fordulnak elő, s így valószínű, hogy párzás után a csúcsrügyekben rakván le petéiket, tönkre mennek.

Van az Aphisoknak még egy faja, az ugynevezett Aphis ulmi, mely a szilfa-levelé alsó felét szívja, minek folytán az egészen összekunkorodik, a levél felülete hólyagos, egyenetlen lesz és beteges színt kap.

Az élősdű gombák közül megtámadják a venike-szilt és a többi szilfákat az Uncinula Bivonae nevű ragya, a leveleken fényes fekete foltokat előidéző Phyllachora Ulmi, valamint a leveleken kiszáradt hólyagokat okozó Exoascus Ulmi.

Dr. Dietrich a venike-szilt ritkán előforduló fanemnek jelzi, mely csak közép Európában található, keleti Oroszországban és a Balkán félszigeten pedig már nem jön elő. Sendtner meg azt állítja, hogy 357 m tengerszín fölötti magasságon túl nem igen emelkedik.

L a p s z e m l e.

(To.) A tölgyesek alátelepítésének kérdéséhez. Általánosan ismeretes, hogy sok tiszta tölgyerdő pusztult ki a miatt, hogy magasabb korban nagyon kiritkult s ennek folytán a talaj begyepesedett, elszegényedett, még pedig a gyengébb talajokon annyira, hogy önmagától többé felújulni nem volt képes, s ha mesterségesen felujtattott is, az új állab az elszegényedett talajon csak tengett. E bajon az által igyekeztek segíteni, hogy az ily kiritkult tölgyeseket árnytűrő fanemekkel, úgy mint bükkal, gyertyánnal vagy jegenyefenyővel, sőt némely helyen lúcz-fenyővel alátelepítették. Ez alátelepítésnek ugyanis egyrészt az a célja, hogy a nap szárító hatásának kitett talaj ismét beárnyékoltsék, de másrészt, hogy az alátelepített árnytűrő fanemek lehulló lombjukkal, illetőleg tűikkel az elszegényedett talajnak termőerejét fokozzák. Sok helyt azonban az alátelepítések különböző okokból nem vezettek a kellő eredményre, amennyiben az alátelepítés